

Н. О. Кравченко,
студентка 4 курсу Фінансово-правового коледжу

КОРУПЦІЯ І СУДОВА РЕФОРМА

У контексті європейської інтеграції та зміцнення державності Україні вкрай необхідна ефективна в своїй діяльності, стійка до зовнішніх факторів, справедлива та законна в процесі винесення рішень система правосуддя, основним завданням якої є захист прав і свобод людини і громадянина. На сьогодні громадяни зневірилися в законності та справедливості схвалюваних суддями рішень. Тому, з метою повернення такої довіри, судовій системі необхідні докорінні зміни як з правової точки зору, так і у свідомості суддівського апарату та громадянського суспільства.

Метою даної статті є визначення причин та факторів, які негативно впливають на думку суспільства щодо судової системи в Україні та визначення оптимальних шляхів відновлення довіри громадян до системи правосуддя.

Сьогодні Україна перебуває на шляху змін і реформ, спрямованих на підвищення ефективної діяльності всіх органів державної влади, в тому числі й судової ланки, яка здійснює свою діяльність шляхом розв'язання правових конфліктів між громадянами, органами влади та організаціями. Згідно з Конституцією України судова система покликана захищати громадян, їх права та обов'язки як від неправомірних дій держави, так і від посягань інших громадян чи організацій, тому що саме правосуддя є гарантом законності, справедливості та порядку у суспільстві.

Відтак, довіра до органів правосуддя є запорукою нормального та ефективного їх функціонування. У Конституції України зазначено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 5). Саме Конституція закріплює основи правосуддя в нашій країні. У ст. 124 визначено, що правосуддя в Україні здійснюється лише судами, а народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних [1].

На особливу увагу заслуговує науково-теоретична база цих законодавчих актів, що є фундаментом реформи. Зокрема ст. 6 Конституції України закріплює поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову [1]. А тепер давайте пошукаємо хоча б одне словосполучення «судова влада» в Законі України «Про внесення змін до Конституції» від 02.06.2016 р. [2].

Ототожнюючи поняття «правосуддя» та «судова влада» автори цих законів допустили, м'яко кажучи, грубу теоретичну помилку, тому що правосуддя — це лише одна із функцій судової влади, яку здійснюють особливі суб'єкти судової влади — суди. Але судова влада здійснює ще ряд функцій, таких як судовий контроль, дозвільна функція тощо. Підмінивши розділ Конституції, який фактично регулює структуру і повноважен-

ня системи судової влади, поняттям «правосуддя», законодавець чомусь у цьому розділі помістив такі суб'єкти судової влади, які не здійснюють функції правосуддя і не можуть її здійснювати за своєю правовою природою, зокрема Вища рада правосуддя, Конституційний Суд, органи суддівського самоврядування, прокуратура, адвокатура. Це стверджується п. 1 ст. 124 Конституції України, який закріплює, що правосуддя здійснюють виключно суди [1].

Гадаємо, більшість погодиться, що і Конституційний Суд не здійснює функції правосуддя, а лише функцію судового конституційного контролю. Більше того, законодавець у згаданому законі не визначив місце Конституційного Суду в системі судустрою України, мабуть слід було закріпити в Конституції, що в Україні функціонують суди конституційної та загальної юрисдикції.

Одним із головних завдань судової реформи в галузі судустрою було створення європейської триланкової судової системи. До речі, автор у своїх попередніх публікаціях наголошував на такій необхідності і пропонував одну із таких моделей: Вищі спеціалізовані суди реформувати в палати Верховного Суду України, зробивши цей орган єдиною касаційною інстанцією. Відповідно, в областях чи апеляційних округах — апеляційні суди і на районному рівні — місцеві суди.

На базі господарських судів (яких практично в Європі немає) слід створити повноцінні цивільні суди, забравши в місцевих загальних судів цивільні справи і об'єднавши їх з господарськими і таким чином вийти на три окремих головних юрисдикції — цивільну, адміністративну та кримінальну. При цьому кожна ланка повинна відповідати певній інстанції, що практично маємо в кримінальній та цивільній юрисдикції і що є головним болем для адміністративної юрисдикції.

Що ми маємо за новим Законом: по-перше, збереглися ті самі юрисдикції — цивільна, кримінальна, адміністративна та господарська; по-друге, на

рівні місцевих та апеляційних судів практично нічого не змінилося.

Дуже невдало проведено реорганізацію Вищих спеціалізованих судів у структуру Верховного Суду України. Так, ст. 37 ЗУ «Про судустрой і статус суддів» регламентує — 2. У складі Верховного Суду діють:

- 1) Велика Палата Верховного Суду;
- 2) Касаційний адміністративний суд;
- 3) Касаційний господарський суд;
- 4) Касаційний кримінальний суд;
- 5) Касаційний цивільний суд [3].

Тут науковцями застосований новий метод формування судового органу — метод «матрьошки», суд у суді. Поняття «суд» ми розглядаємо, як правило, в двох площинах. Це по-перше державний орган, який є повноцінною юридичною особою, і процесуальний орган, що здійснює функцію правосуддя або функцію судового контролю (КСУ).

Назвавши судові палати ВСУ Касаційними судами, законодавець їх позбавив першої ознаки — вони не є юридичними особами, а лише процесуальним органом, тобто вони не є повноцінними судовими органами. Хоча, на перший погляд, Касаційний суд ніби має ознаки юридичної особи: так, його очолює голова, який представляє касаційний суд перед органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами з питань діяльності цього суду, однак така окрема судова ланка як Касаційний суд не передбачена ст. 17 Закону, де вказано — 3. Систему судустрою складають [4]:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) Верховний Суд [3].

Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судустрою діють вищі спеціалізовані суди. Як бачимо, про Касаційний суд не йдеться.

Ми прекрасно розуміємо, що судова реформа — це не тільки реформа судової системи, або системи судів. Однак реформування системи судів є основою судової реформи і тут не можна обійтися

косметичним реформуванням судової системи. Коли врахувати той факт, що лише близько 10 % від всіх розглянутих судових справ оскаржуються в апеляційній та касаційній інстанції, то не секрет, що в кожній судовій юрисдикції основною тягловою конячкою є місцеві суди.

Ці судові ланки є найбільш наближені до людей і, відповідно, на їх роботу найбільше нарікань і це закономірно. Якщо кожна реформа спрямована на покращення обслуговування громадян органами державної влади, то давайте подивимося, що змінює в кращий бік у відносинах «громадянин — суд» дана реформа? Поки ми таких покращень не знаходимо. На даний час найбільш гострою проблемою в судовій системі в цілому є одночасне виконання функцій адміністративних судів місцевими загальними судами.

Суддя зобов'язаний щорічно до 1 лютого подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію про родинні зв'язки за формою, що визначається Комісією.

У декларації про родинні зв'язки судді зазначаються такі відомості [4]:

— ПІБ, місце його роботи та займана посада;

— ПІБ осіб, з якими у судді є родинні зв'язки, місця їх роботи (проходження служби), займані ними посади, якщо такі особи є або протягом останніх п'яти років були працівниками державних, місцевих, судових або правоохоронних органів або працівниками в органах Державної судової адміністрації, перелік яких визначений Законом «Про судоустрій і статус суддів».

Декларація про родинні зв'язки судді є відкритою для загального доступу через оприлюднення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. За відсутності доказів іншого, відомості, подані суддею у декларації родинних зв'язків, вважаються достовірними. У разі одержання інформації, що

може свідчити про недостовірність (у тому числі неповноту) відомостей, поданих суддею у декларації про родинні зв'язки, Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить перевірку зазначеної декларації.

Неподання, несвоєчасне подання декларації про родинні зв'язки суддею або подання в ній завідомо недостовірних (у тому числі неповних) відомостей мають наслідком дисциплінарну відповідальність, установлену згаданим Законом.

До осіб, з якими у судді є родинні зв'язки, належать:

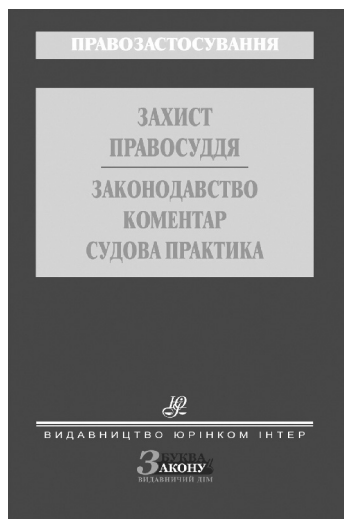
1) особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суддею (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суддею не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі з суддею;

2) незалежно від зазначених у п. 1 умов — чоловік, дружина, а також родичі кожного з подружжя чи родичі осіб, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі з суддею (батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, двоюрідний брат, двоюрідна сестра, усиновлювач, усиновлений).

У підсумку ми повинні зауважити, що загалом ефективність «люстраційних реформ» в Україні на сучасному етапі її розвитку є доволі сумнівною, оскільки суспільство сприймає люстрацію передусім як інструмент боротьби з корупцією, в той час як «моральний авторитет» нової влади є недостатнім для його продуктивної реалізації. Щоб здобутки революційних зрушень ставали джерелом розвитку, слід емоції скеровувати у русло раціонального мислення та організаційної діяльності.

Список використаної літератури

1. Корупційні ризики в кримінальному процесі та судовій системі / М. В. Буроменський, О. В. Сердюк, І. М. Осика та ін.; Інститут прикладних гуманітарних досліджень. Київ: ФОП О. М. Москаленко, 2014. 220 с.
2. Марцинкевич А. М., Шукліна Н. Г., Шамрай О. В., Іщенко О. П., Самофал М. М. Збірник рішень про притягнення суддів до відповідальності / за заг. ред. проф. В. Т. Маляренка. Київ, 2017. 230 с.
3. Основи законодавства про корупційну політику: Модельний закон, прийнятий на XXII пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав—учасниць СНД (постанова від 15 листопада 2003 р.) // Информационный бюллетень Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ. 2014. № 33. С. 235—260.
4. Функціонування демократичних інституцій в Україні: Резолюція 1755(2010) Парламентської Асамблеї Ради Європи, ухвалена в Страсбурзі 4 жовтня 2014 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a19.

Захист правосуддя. Законодавство. Коментар. Судова практика / за заг. ред. М. В. Оніщука, за наук. ред. В. С. Ковальського. Київ: Юрінком Інтер; Буква Закону, 2018. 488 с.

ISBN 978-966-667-713-9

ISBN 978-966-97767-2-3

Збірник включає широкий спектр нормативно-правових актів, актів судової практики та коментар законодавства із захисту правосуддя в Україні. Це перше видання, що враховує нову редакцію науково-практичного коментаря Розділу 18 чинного Кримінального кодексу України — «Злочини проти правосуддя». Видання стане у пригоді суддям, адвокатам, прокурорам, слідчим, працівникам суду з питань захисту основ та відправлення правосуддя в Україні.